
KRIGSSEJLEREN TOM FRA STRIB

Af Poul Christensen

Den 9. april 1940 lå Svendborg-dampern Norco med Peter Thorgny Hansen, kaldet Tom, som styrmand i en engelsk havn. Han valgte at blive krigssejler i den britiske handelsflåde og sejlede mere end 80 farlige konvojture. Tyske ubåde fulgte med, parat til at affyre torpedoer. Hjemme i Strib var hans gravide kone, Anna Hansen, klar over, at der kunne gå lang tid, inden de så hinanden – hvis han da overhovedet overlevede. Fem år uden kontakt og kendskab til hinandens skæbne. Alt det blev familien mærket af.

Britta Riis kan endnu høre de tyske flyveres brummen oppe i luften over Lillebælt om morgenen den 9. april 1940. Den 7-årige pige, der boede på Strandvejen ved Strib, vidste ikke, hvad det betød, men hun fornemmede, at noget ildevarslende for den lille familie var under opsejling. Hendes højgravide mor, 27-årige Anna Hansen, tog allerede om formiddagen Britta og storesøster Gunver med ind til sine forældre på Røjlemosevej i Strib.

- Jeg husker, at mor trøstede os to børn, fortæller Britta. Men hun kunne ikke vide dengang, at den tyske besættelse af Danmark ville betyde, at de ikke skulle se far og ægtemand Tom i de næste fem år og ikke vide, hvor han var – om han var i live eller var død.

I godt et halvt år havde der været krig i Europa, efter at Nazi-Tyskland havde overfaldet Polen den 3. september 1939 og delt landet med Sovjetunionen. Dermed var det slut med Storbritanniens eftergivenhed over for Hitler. Storbritannien og Frankrig erklærede Tyskland krig. Det var indtil foråret 1940 en stille krig – den glemte krig blev den kaldt. De krigsførende lande oprustede på livet løs. De allie-

rede forberedte sig på at modstå et tysk angreb mod vest.

Danmark forholdt sig neutralt. Det var ligesom under Første Verdenskrig vigtigt for landet at sikre afsætningen af ikke mindst landbrugsvarer og importen af råstoffer og andre nødvendige varer. Det sørgede den store danske handelsflåde for. Men nu sejlede den med fare for at blive sænket af tyske miner, ubåde og bombefly, selv om det var imod internationale konventioner. Det var ikke nok, at danske skibe fik påmalet Dannebrog og neutralitetsmærker på skroget, for Tyskland ville isolere, udsulte og udpine De britiske Øer. Storbritannien var Danmarks hovedaftager af smør og bacon og andre varer.

De danske medier skrev om, at tyskerne sænkede neutrale, danske handelsskibe, men gjorde det sløret under påtaget selvzensur – noget med mine-sprængninger og usikkerhed om tab. Sandheden var, at 29 danske handelsskibe blev sænket, og 311 danske søfolk omkom, allerede inden Danmark blev besat den 9. april 1940. Og det var torpedoer fra tyske ubåde – de grå ulve – der gjorde det af med 25 af de 29 danske skibe, som gik ned. Det var i den del

Peter Thorgny Hansen står der på dåbsattesten, men han foretrak at blive kaldt Tom. Her er han i sit britiske battledræss og med den britiske "Merchant Navy" kasket på. Tom er født i 1898 i Birgninge på Tåsinge. Hans far var skibsfører med eget skib. Efter sin skolegang kom han ud at sejle. Han kom på navigationsskole i Svendborg og tog styrmands-eksamen i 1925. Han sejlede som styrmand på skibe i Nordeuropa og kom bl.a. til Gent i Belgien. I nogle år var han styrmand på færgefarten mellem Strib og Fredericia. Fra 1937 sejlede han igen på havne i Nordeuropa. Da Danmark blev besat 9. april 1940, var han styrmand på S/S Norco. Kasketten og battledresset havde han med hjem efter krigen. Modvilligt lod han sig overtale af familien til at lade fotograf Laura Petersen i Strib, tage billedet. Foto udlånt af Britta Riis

Anna Dorthea Hansen er datter af kaptajn A.F.A. Hansen og Karla Marie Hansen. Forældrene slog sig ned i Strib i 1932 efter et aktivt sømandsliv og senere virke i Den danske Sømandskirke i bl.a. Gent i Belgien. Parret fik seks piger og fire drenge. Den ene dreng, Ubba, døde af polio, da han var syv år. Vagn druknede som 18 årig, da hans skib forliste i Nordatlanten; de øvrige to blev henholdsvis radiotelegrafist og skibsfører. Pigerne blev alle gift med sømænd og boede i en periode i Strib. Familien er kendt for sit sammenhold, og de hjalp og støttede hinanden. Her er Anna fotograferet foran forældrenes hus i 1934 med siddende Britta. Foto udlånt af Britta Riis

af krigen, flest danske søfolk mistede livet i forhold til perioden.

Anna Hansen på Strandvejen vidste, at hendes mand levede et farligt liv på havet. Men nu efter besættelsen af Danmark kunne det kun blive værre.

I sommeren 1937 sejlede Britta med sin styrmandsfar på "Erna". De var bl.a. i Danzig (nu Gdynia i Polen). Foto udlånt af Britta Riis

Norco kommer til England

Den 30. marts 1940 påmønstrede Tom som andenstyrmand rederiet A.E. Sørensens dampskib, S/S Norco, i Svendborg. Det skal til udlandet, står der i søfartsbogen, men på grund af krigen kunne man

Anna og Tom blev viet i den danske sømandskirke i Gent i Belgien i 1931. Her traf de hinanden, da Anna arbejdede dér som assistent. Foto udlånt af Britta Riis

Tom var påmønstret S/S Norco fra 30. marts til 27. juli 1940. Han sejlede seks konvojer og seks ture uden konvoj efter 9. april.

ikke skrive bestemmelsesstedet: Storbritannien. Norco sejlede op gennem Kattegat og krydsede Skagerrak mod Bergen for sammen med andre skibe at sejle vestover. Det anløb havnen i Blyth i Nordøstengland den 7. april.

Storbritannien satte en omfattende oprustning i gang, da krigen brød ud. Fly og krigsskibe, krudt og kugler, allehånde våben og udstyr. For at skaffe mad til de 55 millioner briter og råvarer og udstyr til krigsproduktionen, var det nødvendigt at få forsyninger udefra, fra neutrale lande, de britiske dominionslande, kolonierne og USA. Det skulle komme ad søvejen, og den store britiske flåde var begyndt at beskytte både britiske og neutrale landes skibe. Briterne skulle også sælge deres varer som f.eks. kul, som S/S Norco skulle have med hjem til Danmark.

Fanget i Storbritannien

Den 9. april 1940 om morgenen lettede en armada af tyske fly og fløj nordpå. Samtidig lå der allerede tyske skibe med soldater og udstyr tæt ved centrale

Først den 7. november 1940 får Tom papir på, at han er godkendt som krigssejler i den britiske handelsflåde, side 2 og 3 i Certificate of Registration

byer i Danmark og Norge. Norge skulle besættes og kontrolleres, så tyskerne kunne oprette flådebaser i de norske fjorde. Herfra kunne de lettere beherske Nordatlanten. Og Tyskland ville komme englænderne i forkøbet. Den norske kong Håkon og regeringen flygtede til London. Englænderne nåede ikke at komme nordmændene effektivt til hjælp. Især det tyske luftherredømme var afgørende. Nordmændene måtte opgive kampen mod den enorme overmagt den 10. juni.

Danmark lod sig besætte uden væsentlig modstand. Besættelsen blev betegnet som en ikke-fjendtlig besættelse. Den danske regering indledte en samarbejdspolitik, der havde til formål at sikre, at de danske myndigheder kunne fortsætte og dermed minimere tyskernes indflydelse. Det betød, at de allierede magter ikke kunne opfatte Danmark som en allieret, men mere som en tvivlsom stat, der samarbejdede med Hitler-Tyskland.

Den 9. april fik kaptajnerne på de britiske krigsskibe en yderligere opgave. De skulle beslaglægge de danske og norske skibe. S/S Norco fik besked på at

forlade havnen i Blyth og sejle til Tyne ved Newcastle, og besætningen skulle blive på skibet. Den var interneret.

De britiske myndigheder havde svært ved at finde ud af, om de danske søfolk var venner eller fjender. Først den 16. maj fik Tom tilladelse til at gå i land. Langt de fleste danske søfolk valgte at gå i britisk tjeneste i handelsflåden og bemande de beslaglagte danske og andre skibe. Tom var én af dem, og han traf det valg uden at have talt med sin kone hjemme i Strib. Han følte det som sin pligt, sagde han flere år senere.

De danske søfolk, både menige og officerer som Tom, blev aflønnet med et beløb, som lå væsentligt under den danske løn, de og deres familier var vant til. Og de fik ikke krigstillæg på op til 300 procent af den højere danske løn, som han havde fået inden den 9. april. Man antog, at krigssejlerne kunne klare sig med det beløb, men der var næppe penge at sende hjem til familierne. Det var de også udelukket fra på grund af krigen. Når de var i land, boede de på værelser og sømandshjem i havnebyerne. Tom fik ordre til at rejse til Newcastle, som blev samlingsstedet, den såkaldte Danish Pool, for danske søfolk under krigen.

Tom fortsatte som styrmand på Norco, som i de næste måneder sejlede kystsejlad i Storbritannien, seks konvojture og seks uden konvoj. Den 13. august påmønstrede han det svenske skib, S/S Frey, og sejlede fire konvojsejladser mellem havne i England og Skotland. Denne kystsejlad var især farlig i krigens første år. Både torpedoer fra tyske ubåde og bomber fra tyske fly gjorde det af med mange skibe og søfolk. Det gik dog ikke ud over Tom og de skibe, han sejlede med.

Den 7. november afmønstrede han Frey, og efter en kort pause i Newcastle påmønstrede han den 3. december 1939 det noget større skib, S/S Gunvor Mærsk, som han sejlede med som styrmand i 28 konvojer næsten uafbrudt til den 7. maj 1942.

Gunvor Mærsk sejlede mest på Nordatlanten, men også mellem britiske havne, når lasten til Nordamerika skulle samles og lasten fra Nordamerika skulle fordeles. Langturssejladserne over Nordatlanten var dødsensfarlige, selv om konvojerne var beskyttet af krigsskibe. Her havde de tyske ubåde overtaget.

Anden Verdenskrig eksploderer

Anden Verdenskrig eksploderede i foråret 1940. De tyske hære rykkede i maj og juni ind over de neutrale lande Holland, Belgien og Luxembourg og videre til Frankrig, som ikke kunne klare overmagten. Nazi-Tyskland var herre over det meste af det europæiske kontinent og manglede nu Storbritannien, som skulle bombes og isoleres for at gøre klar til invasion og kapitulation.

Fra efteråret 1940 til foråret 1941 regnede det med bomber fra tyske fly ned over skibe i Kanalen, flyvepladser, flyfabrikker, dokkerne i London. Royal Air Force tog kampen op, og begge parter mistede hundredevis af fly.

Samtidig lå en hær af grå ulve, støttet af andre krigsskibe, overalt i farvandene om De britiske Øer på lur med deres torpedoer, for at afskære forsyningerne til Storbritannien. Den britiske flåde forsøgte at holde tyskerne i skak. Mange handelskibe og krigsskibe gik ned og mange søfolk og marinesoldater mistede livet.

Som krigen udviklede sig, kom der flere og flere forsyninger fra USA og Canada. Derfor blev Nordat-

lanten en ny krigsskueplads. Tyske ubåde og krigsskibe angreb konvojerne med handelsskibe og havde overtaget dér.

Krigen bredte sig også mod øst. Den 22. juni 1941 buldrede tyske panserdivisioner frem over de russiske stepper i verdens største og blodigste militære felttog. Den sovjetiske hær blev nedkæmpet eller måtte trække sig tilbage. I løbet af den kommende vinter stod de tyske divisioner foran Moskva, og her led den effektive tyske krigsmaskine sit første nederlag i den kolde russiske vinter i januar 1942.

De to fronter betød, at tyskerne ikke kunne satse på invasion på De britiske Øer, men bombardementerne af engelske byer og blokaden af forsyninger til Storbritannien fortsatte. Det blev også afgørende for Anden Verdenskrigs videre udvikling, at USA gik ind i verdenskrigen, efter at Japan angreb USA's flådebase i Pearl Harbor på Hawaii i december 1941.

Anna må leve spartansk

Anna valgte efter besættelsen at flytte hjem til sine forældre og se tiden an. Efter nogle uger flyttede de tilbage til Strandvejen, og her blev Anna og Toms tredje barn, Sys, født i sommeren 1940, uden at den glædelige begivenhed kunne viderebringes til faren. De kunne kun formode, at Tom var i en britisk havn, da Danmark blev besat. Sidst på året 1941 flyttede de ind i en lille lejlighed i et hus på Rolighedsvej ude på spidsen af Stribhalvøen.

Det blev hurtigt klart, at søfolkene uden for dansk område ikke ville vende hjem med det første. Derfor begyndte myndigheder at lave ordninger, der skulle hjælpe hustruerne, som havde mistet familiens indtægter. Det drejede sig om ca. 3000 familier. Der blev i juni 1940 vedtaget regler for "Udbetaling til Forsørgeres Paarørende her i Landet, som ingen

Penge kan faa på anden Maade". Det var rente- og afdragsfri lån. De blev beregnet i forhold til den månedlige hyre, som sømændene kunne få i Danmark, med alders- og dyrtidstillæg, men uden andre tillæg som f.eks. krigstillæg. Hvis modtageren havde andre indtægter, blev de modregnet. Man administrerede nøjeregnende. I slutningen af 1941 var der bevilget 1400 statslån og udbetalt 2,5 mio. kr., knap 1800 kr. pr. lån.

Anna har sandsynligvis modtaget et sådan lån. Datteren Britta Riis husker, at moren syntes, det var ydmygende at modtage offentlig hjælp. Kun få gange søgte hun om brændselshjælp o.lign. Men hendes store familie bakkede hende op. Britta Riis er ikke i tvivl om, at familien, især forældrene, har bidraget med penge og naturalier til husholdningen. Hun husker, at de levede spartansk, men hun er aldrig gået sulten i seng.

Gud være deres sjæle nådig

Den 30. august 1941 stævner Gunvor Mærsk ud fra havnebyen Sydney på Cape Breton Island, Nova Scotia, Canada – en af havnene på Halifax-ruten, som forsyner Storbritannien med krigsudstyr og varer fra Nordamerika. Gunvor Mærsk er et af de 70 handelsskibe i konvoj SC 42, som en flåde af US- og canadiske krigsskibe skal forsvare mod tyske angreb. Senere ude i Atlanterhavet støder der britiske krigsskibe til som afløsere.

Besætningen på Gunvor Mærsk er bortset fra engelske telegrafister og skibsdrenge danske søfolk. Kaptajnen hedder Nielsen, og Tom er styrmand. Skibet har positionsnummer 105 i konvojen og skal til England med sin last af papirmasse.

Den 7. september passerer konvojen Kap Farvel i Sydgrønland. Den morgen klarer vejret op, og besæt-

S/S Gunvor Mærsk med Tom som styrmand var på flere konvojer tæt på at blive ramt af tyske torpedoer

ningen på Gunvor Mærsk kan se land. "Det var vejrmæssigt en skøn morgen. Havet lå helt stille og var dybt sort, farvet af skyerne", skriver skibets maskinmester Alfred Jensen flere år senere.

De ved, at et kobbel af tyske grå ulve skygger de mange skibe. Konvojkommandøren giver ordre til at sejle nordpå langs Grønlands østkyst i et forsøg på at ryste forfølgerne af. Alt imens det ser ud til at lykkes, kommer der ildevarslenende meldinger fra et skib, der er sakket agterud: De har set et periskop og kølvandet af en torpedo. Konvojen får nu ordre til at sejle mod nordøst.

Maleri af brændende tankskib i Nordatlanten tidligt i februar 1943. Redningsbåde forsøger at komme væk fra den ubærlige hede. Det er malet af den tyskfødte billedkunstner Anton Otto Fischer, der som kaptajnløjtnant sejlede i den amerikanske flåde for at male og tegne. Fra wikipedia, frigivet til "public domain"

Samme dag affyrer kaptajn Schulze på tyske U-432 adskillige torpedoer, og to britiske skibe går ned. Flere grå ulve begynder at angribe. Torpedoer rammer yderligere to skibe; det ene, et tankskib, bliver beskadiget, det andet går til bunds. Angrebene fortsætter næste dag. Et hollandsk og et dansk skib, Sally Mærsk, går ned. For Sally Mærskes vedkommende uden tab af menneskeliv.

14 tyske ubåde jager konvojen. De sænker endnu et handelsskib. U-501 får desuden ram på to canadiske korvetter. Alle om bord på korvetterne omkommer. Sådan bliver de grå ulves angreb ved. Angrebene kommer i bølger om natten med to timers mellemrum. Den 10. september kl. 2.30 sænker U-432 også britiske Muneric, der er lastet med jernmalm, og 63 søfolk omkommer. Tom på broen på Gunvor Mærsk har hørt braget og set lysglimtet, inden skibet hurtigt forsvinder fra havets overflade. Muneric sejler position 95 (9. række nr. 5), det er ved siden af Gunvor Mærsk, der sejler position 105 (10. række nr. 5).

Knap et døgn senere – den 11. september kl. 1.51 – rammer en fuldtræffer fra U-82 det britiske tankskib Bulysse, som forvandles til et flammehav. Det har positionsnr. 103 og er skibet foran Gunvor Mærsk, idet skibet med positionsnr. 104 har maskinproblemer og er vendt om for at returnere til Halifax. Tom sejler forbi det brændende skib og hører søfolkenes råb om hjælp, men kan ikke gøre noget. Kaptajnerne har ordre på at sejle videre med fuld maskinkraft og ikke samle skibbrudne kolleger op. Det ville være for farligt.

Toms kollega, maskinmester Alfred Jensen: "Det tog kun få minutter, så var det store skib et flammehav fra for til agter. Himlen blev oplyst af skæret, og

den grønlandske klippekyst stod som en dyster baggrund til denne uhyggelige scene. Besætningen sprang i vandet, men den brændende olie indhentede dem og kvalte deres skrig. Barmhjertige Gud være deres sjæle nådig. Den nat fik jeg den tanke, at dersom jeg fik lov til at opleve befrielsen, så ville jeg sejle for at hjælpe andre". Alfred Jensen kom hjem og holdt sit løfte. Han tog arbejde i Svitzers Bjergningsselskab.

Kaptajn Nielsen på Gunvor Mærsk følger ordren om at sejle videre, men har senere fortalt, at han måtte holde sine hænder i lommen for ikke at slå den engelske telegrafist ned, så han kunne sladre om, at kaptajnen havde samlet nogen op.

Der er dog kaptajner, der trodser ordren om ikke at hjælpe skibbrudne. Det sker også på denne konvoj, da kaptajnen på norske D/S Vestland stopper og redder 26 søfolk fra britiske Gypsum Queen den 11. september. Imidlertid dør 12 af de reddede. "Jeg kunne ikke få over mit hjerte ikke at redde folkene i søen, der råbte om hjælp", rapporterede han senere. Ubådene angriber om natten, men også om dagen er de tæt på. En eftermiddag har Alfred Jensen frivagt og er på dækket. Søen er forholdsvis stille. Pludselig ser han et "gråt kosteskaf" stikke op af vandet bare 10 meter fra Gunvor Mærsk. Bådsmanden står på bagbords brovinge, hvorfra han fyrer løs med sit maskingevær mod periskopet og ubåden. Den trækker væk, men får også en salve fra skibets nye 3½ tommer kanon agterude. Ubåden forsvinder, formentlig uden at have taget skade.

De tyske ubåde når at sænke 13 handelsskibe på ganske få dage. 237 søfolk omkommer. Desuden bliver et enkelt skib beskadiget og slæbt til Island.

Konvoj SC 42 er den konvoj, hvor Tom oplever flest angreb og sænkninger samt tab af menneskeliv.

Men trængslerne for besætningen på Gunvor Mærsk på denne sejlads er ikke forbi. Ved indsejlingen til Themsen i England oplever de tyske bombardementer, og senere stopper skibet, der sejler foran, og lægger sig på tværs. For at undgå kollision slår Gunvor Mærsk bak, så der lyder et brag i kedlen, og trykket falder. De undgår kollisionen, og kedlen kommer i gang igen. To dage senere ud for Englands østkyst sejler skibet bagved ind i Gunvor Mærsk, som tager vand ind og får slagside, da lasten forskubber sig. De må sætte skibet på grund. Ved lavvande forsvinder noget af det vand, der var trængt ind i skibet. Det bliver nødtørftigt repareret og kommer fri af sandbanken. De søger havn og lossere noget af lasten. Skibet bliver repareret, lossere resten af lasten og er klar til næste konvojtur.

Også konvoj OB318 fra 2. til 10. maj 1941, hvor Tom sejlede på Gunvor Mærsk, blev udsat for voldsomme angreb med torpedoer i Nordatlanten fra 7. til 9. maj 1941. De grå ulve fik ram på ni skibe, hvoraf de syv sank. Her var tabet af menneskeliv trods alt begrænset. 35 søfolk omkom. Det lykkedes krigsskibene at beskadige to af de tre angribende tyske ubåde. I en af dem, U-110, fik de allierede fat i den tyske kodemaskine. Det fik afgørende betydning for, at de allierede senere kunne knække tyskernes kodede meddelelser og derved få kendskab til de tyske skibes placering.

Krigen vender i 1943

Lige så vigtig den nordatlantiske forsyningsrute var for de allierede, lige så farlig var den for handelsskibene og deres besætninger. Den part, der vandt kapløbet om at udskifte tabte skibe, fly

og andet materiel og fik det nyeste og bedste, fik en fordel. Men mangen en sømand, der transportererede dette udstyr, bukkede under for presset. Indtil sommeren 1943 sænkede og ødelagde tyskerne mere tonnage, end værfterne i Storbritannien og Nordamerika kunne bygge. De tyske ubåde, støttet af andre krigsskibe og fly, havde overtaget. Det vendte i foråret 1943. En vigtig grund var, at den britiske flådes koder, som tyskerne havde knækket, blev udskiftet. Briterne havde også knækket de tyske koder og kunne opspore ubådene og bedre få ram på dem og deres forsyningskibe. Også eskorteskibene fik bedre udstyr, og anti-ubådsvåbnene blev mere effektive.

I juni 1943 blev Tom uddannet til at betjene antiluftskytsskanoner, som var installeret på handelsskibene. I de første krigsår var der soldater om bord til at forsvare skibet, hvis det blev angrebet, men nu var der mere brug for soldaterne ved fronterne. De allierede havde fået overtaget i luften og på havet, så de tyske angreb blev afgørende reduceret. Opgaven med at betjene kanonerne blev overladt til civile besætningsmedlemmer. Kurserne foregik i havnebyerne. Den mobile kanonskole var en dobbeltdækkerbus med udstyr og personale. Kanoner havde de dog ikke med. Aspiranterne lærte at sigte med en sigteanordning på et stativ, og en marinesoldat holdt målet – et lille modelfly ud fra bussen.
Foto: DEMS Gunnery School

MERCHANT NAVY A/A GUNNERY COURSE.

CERTIFICATE OF PROFICIENCY.

REQUALIFICATION

Name P. HANSEN.

Rank or Rating MATH.

B. of T. or D.B. No. 790670

has completed the Merchant Navy A/A Gunnery Course and is qualified in the firing and cleaning and oiling of * LEWIS, OERLIKON, P.A.C.

Rank

John A. Eriksen.
Liout. Commander R.N.

D.E.M.S.

Training Centre E.YTH.

* Invert types of guns and/or A/A devices.

(1206) Wt. 9947/P5734 30x 5/43 S.E.R. Ltd. Gp. 471

[over]

Toms skyttecertifikat

I det hele taget var krigen vendt. Tyskerne var nu i tilbage tog på østfronten efter nederlaget ved Stalingrad i februar 1943. I Nordafrika var tyskerne også trængt, og man ventede en snarlig allieret invasion på Sicilien for at rykke op gennem Italien. Presset på den sydlige og vestlige del af England,

som tyske bombemaskiner fortsatte med at bombe, blev mindre, da nye fly til Royal Air Force fra 1943 gjorde det af med mange tyske fly, inden de nåede at kaste deres dødbringende last.

Krig og uvished mærker Anna

Anna hutlede sig igennem tilværelsen. I perioder havde hun det skidt og kunne næsten ikke passe hus og børn. Det var nerverne, som man sagde dengang. Ifølge datteren Britta fik hun nervemedicin. De to store piger, Gunver og Britta, måtte hjælpe til derhjemme og passe lille Sys.

Det prægede Britta, at tyskerne hindrede hendes far i at komme hjem.

- Jeg blev så vred på tyskerne, og det har sat sig til i dag, selv om jeg godt ved, at ikke alle tyskerne var ansvarlige, og slet ikke er det i dag, siger hun.

Et par gange kom der en kort Røde Kors-meddelelse om, at Toms skib lå i en bestemt havn. Det var et livstegn, men det kom med måneders forsinkelse, og familien på Rolighedsvej kunne ikke vide, hvor han nu var, og om han var i live. Men de så ham hver dag på et fotografi, et brystbillede, i stuen i lejligheden, og når børnene var lagt i seng bad de Vor Herre passe godt på far Tom.

I de sidste krigsår kom der mange tyske soldater til Strib. De beslaglagde Færgegården og flere store villaer. De lavede bl.a. torpedostillinger ved Nordstranden. Britta husker, at tyskerne og danske sympatisører chikanerede sømandsfamilien. De lyste ind gennem vinduerne om aftenen. En morgen hentede de Anna. Hun blev afhørt og kom først tilbage om aftenen. Britta ved ikke, om det skyldtes, at Tom var allieret krigssejler, eller om de havde fået færten af, at hun hjalp den lokale modstandsgruppe. Men ubehagelig var oplevelsen for

den 11-årige pige, som sammenfatter sin oplevelse fra den tid:

-Jeg blev tidligt voksen.

Tom bliver syg i Gibraltar

Tom afmønstrede Gunvor Mærsk den 7. april 1942 og påmønstrede A/S Kirsten Mærsk. Her var han styrmand på otte konvoj-ture til 14. november 1942. De seks gik over Nordatlanten. På den ene blev to af konvojens skibe torpederet og sank. Han holdt nu en pause, hvor han boede på Sailors Home i Newcastle.

Den 6. marts 1943 gik han om bord på M/S Gudrun Mærsk, der skulle sejle til Gibraltar med benzin på dunke til de britiske styrker i Middelhavsområdet. Ørkenkrigen i Nordafrika, hvor tyske pansergeneral Rommel og britiske general Montgomery spillede en hovedrolle, var afsluttet med allieret sejr. Nu skulle der samles materiel og udstyr til en allieret landgang på Sicilien.

Tom sejlede syv konvojsejladser, hvor tyskerne på den ene sænkede tre handelsskibe. Han blev syg i Gibraltar og kom tilbage til Newcastle, hvor han igen boede på Sailors Home.

Tom blev rask og påmønstrede Brynhild den 17. juli 1943. Den sejlede i otte konvojer mellem britiske havnebyer, bortset fra en enkelt tur til Reykjavik, antagelig efter fisk. Han afmønstrede den 11. september og påmønstrede den 17. oktober dampskibet Skagen, som sejlede ture mellem britiske byer til den 12. februar 1944.

Sejler forsyninger til Normandiet

I begyndelsen af 1944 lagde de allierede op til en storstilet invasion på kontinentet. USA var nu aktivt med i krigen i Europa og fik overkommandoen over

de tropper, der skulle sættes ind for at gøre det af med Hitlers regime. Fra øst rykkede de sovjetiske hære frem. Tyskland skulle klemmes fra alle sider og overvindes.

Store troppekontingenter fra USA, Canada og Storbritannien blev samlet i løbet af foråret i Sydengland og Wales. Materiel hobede sig op. Marinen lå klar. Luftvåbenet fortsatte ufortøvet med at ødelægge den tyske krigsindustri og forsvarsvilje. Nu havde Royal Air Force erobret herredømmet i luften. Tyskland satsede på nye kraftfulde V2-raketter som Tysklands sidste forsøg på at vende krigen til egen fordel. Meget var på spil i det forår.

Tom påmønstrede det lille S/S Lilleaa den 3. april 1944 og lå nogle uger i Loranay i Syd Wales, mens besætningen trænede i at udlosse forsyninger og krigsmateriel fra skibet. Invasionen i Normandiet begyndte den 6. juni.

Først den 18. juni begyndte S/S Lilleaa med Tom som styrmand at sejle udstyr over kanalen. Syv konvojture nåede han, inden han afmønstrede den 25. oktober 1944.

På vestfronten mødte de allierede hård tysk modstand. De rykkede kun langsomt frem, mens sovjettropperne nærmede sig den tyske hovedstad, Berlin. Det var nu et spørgsmål om tid, inden det tyske rige brød sammen, og Anden Verdenskrig i Europa kunne stoppe.

Den 6. december 1944 påmønstrede Tom for sidste gang som krigssejler S/S Skjold, der sejlede til Reykjavik efter fisk. Efter Islandsturen sejlede Skjold i konvoj fra Methil i Skotland til Hull. Skjold forlod den beskyttende konvoj for at gå op ad Humberfloden til Hull.

Her på Toms sidste tur som krigssejler var det ved at gå galt. Et lille, hurtigtgående tysk krigsskib gik til

angreb på Skjold og affyrede granater mod skibet, som blev ramt flere gange. Skjold slap fra angrebet med lettere materielle skader og kunne selv sejle i havn.

Den 1. marts 1945 afmønstrede Tom og tog tilbage til Newcastle. Anden Verdenskrig nærmede sig sin afslutning.

Hjem til Strib

Den 5. maj 1945 kapitulerede de tyske styrker i Holland, Nordvesttyskland og Danmark. Det skabte glæde hos familien i Strib. Men de vidste ikke, hvor Tom var – og om han var i live.

Han befandt sig i Newcastle, da tyskerne kapitulerede. Rent faktisk stod han til at påmønstre endnu en sejlads. Godt nok var krigen slut, men der var brug for at sejle udstyr til hærene i Europa og materialer, udstyr, sødevarer og andre varer for at holde gang i samfundet. Han fik udsættelse. Først den 4. juli godkendte den danske konsul i Newcastle, at Tom kunne rejse til Danmark.

Rigsdagen vedtog hurtigt efter befrielsen en lov, der gav søfolk med mindst seks måneder i allieret tjeneste fri hjemrejse og to dages ferie for hver måneds tjeneste. Tom sejlede til København, hvor hans søfartsbog blev stemplet den 13. juli i Toldbodens Havnekontor. Her fik han et brødkort til fire dage, inden han tog toget til Fredericia. Anna havde fået kontakt med sin mand. Han ville ikke hentes i Fredericia, men ville tage færgen til Strib.

Familien vidste ikke præcis, hvornår han kom, men Britta holdt øje med, hvem der gik ind på Rolighedsvej. I dag husker hun tydeligt, at faren kom gående op ad Rolighedsvej nede fra færgelejet, og at også moren og søstrene var stærkt bevæget ved

gensynet efter fem års fravær og uvished. Lidt befriende var det, da 5-årige Sys udbrød:

- Jamen far, du har jo ben! Hun blev født i sommeren 1940 og havde kun set sin far på portrætfotoet i hjemmet.

Han havde slik med hjem til sine børn. Cadbury's chokolade og Wrigley's tyggegummi, noget helt uhørt og uopnåeligt i landet, som manglede alle udenlandske daglig- og luksusvarer efter fem års besættelse.

Et ødelagt menneske

Det var en anden far og ægtemand, der kom hjem til familien. Ifølge Britta var han et stærkt ødelagt menneske. Hvis f.eks. en skabslåge blev smækket i lidt for hårdt, blev han hysterisk. Nytårsaften kunne han slet ikke klare, når der blev fyret fyrværkeri af. Det var galt med nerverne. Britta mener, han led af det, man kalder posttraumatisk stress syndrom, som man i dag kan blive behandlet for. Dengang var man overladt til sig selv og sin familie.

Toms "lille paradis" på Tjæreplettet i Strib, set fra vandsiden 1952. Det er det andet hus fra højre. Foto: Lokalthistorisk Arkiv for Strib-Røjleskov Sogn

The 1939-45 Star

Blev givet til personel i flåde, hær og luftvåben for mindst et halvt års aktiv krigstjeneste i perioden 1939-45. Søfolk i handelsflåden skulle have gjort tjeneste på havet.

The Africa Star

Blev givet til personel i flåde, hær og luftvåben for mindst et halvt års aktiv krigstjeneste i Mittelhaeusområdet i perioden 1940-43. Søfolk i handelsflåden skulle have gjort tjeneste på havet i mindst en dag.

Nord Africa 1942-1943 Clasp

Tildelt som spænde til The Africa Star for tjeneste i 1942-43.

The Atlantic Star

Blev givet efter Kampen om Atlanten. Kvalificeringsperioden kunne dog først begynde efter The 1939-45 Star var opnået med et halvt års tjeneste.

France-Germany Star Clasp

Tildelt som spænde til The Atlantic Star for støttetjeneste til landoperationerne i Europa fra maj 1944 til maj 1945.

Anna og Tom

Britta husker sin far som et kærligt og humoristisk menneske. Det overskygger langt de skader på sindet, han kom hjem med. Hun mener også, han var vellidt af naboer og bekendte, og hvor han færdedes. Han havde et vindende væsen og havde let ved at komme i kontakt med folk.

Før krigen sendte han hundredevis af postkort hjem til hende fra alle mulige nordeuropæiske havnebyer, og efter krigen fik hun mange breve. Alt det har hun gemt som kære minder. Han kom også med mere Cadbury's chokolade, som Britta selv holdt af at købe, da hun som voksen kom til udlandet.

Et andet kært minde er de eventyr, Tom fortalte, når han var hjemme. På væggen over divanen i stuen hang et vægtæppe med et motiv fra en floddal. Et sceneri med floden, skove, bjerge og et slot. Med det som inspiration fortalte faren eventyr til sine børn. Eventyrene var forskellige og kunne være om et barn, der fór vild i skoven og faldt og slog sig. Der var altid noget sørgeligt eller farligt, som fik tårerne til at trille ned ad kinderne på de lyttende børn. Men moderen fandt sit barn. Det grusomste skete, men det endte altid godt.

Anna sendte, da Tom var død, bud efter hans medaljer. Hun ville nu modtage dem "for hendes egen og børnenes skyld".

Hun fik det bedre med nerverne og arbejdede i en årrække som fast vagt på sygehuset i Middelfart. Tom efterlod en beskeden pension, og hun fik også ca. 1000 kr. om året fra Søfarernes Mindefond. Annas venner og støtter opfordrede hende til at søge om at få en hædersgave som enke efter en krigssejler, der var mærket af krigen. I 1970 søgte hun. Sognepræst Paul Tiedemann, Strib, attesterede ansøgningen og anbefalede den på det varmeste.

Anna og Toms gravsted på Strib Kirkegård. Foto: Poul Christensen

Læge Nørskov, Strib, skrev bl.a. i sin lægeerklæring, at de dårlige nerver og hjertelidelsen kan sættes i direkte forbindelse med hans deltagelse i krigen på engelsk side. Anna fik sin hædersgave, som supplerende hendes indtægter, så længe hun levede. Efter et langt liv i Toms "lille paradis" på Tjærepletten døde hun i 2009 kort tid før sin 96 års fødselsdag og blev forenet med sin Tom på kirkegården i Strib. Originalbilledet af ægtefællen med den britiske "Merchant Navy" kasket på fik hun med i graven. "Anna" blev føjet til Toms navn på den enkle gravsten.

En solrig forårsdag i 2009 tømmer Anna og Toms børn huset på Tjærepletten. De finder vægtæppet, som deres far så mange gange har fortalt eventyr ud fra. Med årene er det blevet slidt og falmet, men ingen har nænnet at smide det ud. Om aftenen tager de tæppet og går ned på stranden ved huset. De lægger det på et bundt tørre kviste og sætter ild til det. En røgsøjle stiger stille op mod himlen over Lillebælt, da ilden fortærer tæppet.

Kilder:

Toms søn, Vilhelm Hansen, arvede sin fars søfartsbog og andre efterladte papirer. Ud fra søfartsbogen har han registreret, hvilke skibe faren har sejlet med og hvornår. I britiske arkiver har han fundet alle konvojture, faren sejlede på, og oplysninger om konvojerne som skibenes last, ubådsangreb, tab m.v. Det er suppleret med bl.a. beskrivelser af flere konvojer i wikipedia.org og andre sites. Dette omfattende materiale er grundlaget for beskrivelsen af Toms virke som krigssejler.

Interview med Toms to børn, Britta Riis og Vilhelm Hansen, begge Strib.

Kampen på havet, Christian Thortzen, 2011.

da.wikipedia.org – artikler om Anden Verdenskrig.

Toms skibe er fundet på Søfartsmuseets hjemmeside, Miramashipindex.org.nz m.fl.

Maskinmester Alfred Jensens beretning 1980 i Handelsflådearkivet 1939-45, Rigsarkivet.

Arbejdsskadestyrelsen, Anna Hansens sag om hædersgave fra 1970.